

MISAL JURJA TOPUSKOGA, XV/XVI. st., gotička minuskula (bolonjska). Zagreb, Riznica katedrale

MISAL IZ 1483, glagoljica, Zagreb, Nacionalna i sveučilišna biblioteka

[illegible][illegible]

i ← III. st. To su zapisi grč. kolonista uklesani na kamenu grčkim jezikom i alfabetom, a nađeni su na Visu, Hvaru i Korčuli. Klesana majuskulna slova lapidarnoga pisma kvadratična su oblika i posve čistih crta. Najvažniji od tih zapisa je tzv. »Lumbardska psefizma«, kojom se ovjekovječuje utemeljenje kolonije u Lumbardi.

Uporaba latinskoga pisma i jezika u nas počinje sred. ← 1. st. i potrajat će sve do novoga vijeka usporedno s drugim pismima i jezicima. Najstariji se zapisi pojavljuju na sarkofazima i nadgrobnim stelama, a poslije i u svim ostalim područjima života. Najstariji su spomenici pisani tipom slova *capitalis quadrata*, majuskulnim uspravnim slovima kvadratična oblika, koja su potpuno odvojena jedna od drugih, te tipom *capitalis rustica*, u kojemu su slova također odvojena, ali su nešto skošena, teže vertikalni, a crte su nepravilne. Ponekad se pojavljuje i kurziv.

Latinicom i lat. jezikom pisani su i najstariji hrv. zapisi: natpis na Višeslavovoj krstionici (oko god. 800), Trpimirov natpis iz Rižinica, više Branimirovih natpisa iz IX. st., nadgrobna ploča kraljice Jelene iz 967. Svi su oni pisani jednom inačicom rustične kapitale. Najstariji naš spomenik pisan na pergamentu je »Splitski evanđelistar« iz VIII. st.; pisan je *uncijalom* i *poluuncijalom*, koje su slične kamenoj kapitali, ali je potez mekši i ima više oblina. Slova su u poluuncijali nešto viša, a crte nepravilnije.

Iz razdoblja XI—XIII. st. ima više kodeksa pisanih *beneventanom* i *karolinom*; očuvani su gotovo u svim hrv. gradovima, a potječu uglavnom iz mnogobrojnih skriptorija koji se u to doba osnivaju u dalm. gradovima. Premda su oba ta pisma u uporabi usporedno ili naizmjenično, ovisno o skriptorima, ipak prevladava beneventana. Karolina ili *karolinška minuskula* je tip pisma koji se razvio u Franačkoj u doba Karolinga, a odatle se proširio u sr. Europu i dalje. Slova su, kao i riječi, međusobno odvojena; ipak, slova jedne riječi povezuju se sitnim crticama tamo gdje je

REGULA SV. BENEDIKTA, XV. st., gotička minuskula. Zagreb, Arhiv HAZU

